

As pedras verdes das mulleres sen homes

RAFAEL FERNÁNDEZ LORENZO

Rafael Fernández Lorenzo é escritor.

Por que o río máis longo e caudaloso do planeta foi bautizado co nome de Amazonas? Por que a cunca máis grande do mundo foi denominada como bacía Amazónica? É evidente que ese termo “brasileiro” fai referencia ás mulleres guerreiras dun pobo mítico da antigüidade, asociado a diversas lendas gregas do período arcaico da historia de Grecia. Baseándonos nas últimas descubertas arqueolóxicas feitas en sepulturas, todo apunta a que puideron existir realmente, situándoas en territorios circundantes ao mar Negro. Porén, América fica moi lonxe do continente Eurasiático, por iso, o motivo máis lóxico e plausible daquel bautizo estea agochado nunha antiga lenda, na que unha tribo composta integramente por mulleres guerreiras tería formado unha comunidade matriarcal que vivía na confluencia do río Nhamundá e o Trombetas, preto do Lago Iacy-Uaruá (Espello da Lúa), coñecidas co sobrenome de *icamiabas*. Formarían, segundo o folclore brasileiro, unha tribo que non aceptaba a presenza masculina. Compoñían unha sociedade rigorosamente xineocrática e matriarcal. Un tipo de familia diferente á establecida, constituída unicamente por mulleres, que foron pexorativamente chamadas “mulleres sen homes”.

Outros navegantes, entre eles o propio Colón, e moitos cronistas e misioneiros do século do descubrimento trouxeron noticias sobre tribos de mulleres nas indias occidentais que vivían afastadas da convivencia masculina.

O conquistador español Francisco de Orellana descendeu por aquel “mar doce”, en 1542, colonizando, escravizando e arrasando todo canto atopaba ao seu paso nunha misión evangelizadora do Novo Mundo, no que se entrelazaban mitos, tradicións, simboloxías e un inmensurable espazo que abarcaba ríos, matas, animais, fragas, xente, vida, loitas, mortes e saberes. Foi alí, naquel paraíso, onde españois e portugueses atoparon unha mina inesgotable de riquezas.

Nun dos innumerables embates contra os indíxenas, a pólvora non puido coas frechas. Unha tribo de mulleres guerreiras fíxolle fronte derrotando e facendo retroceder os españois que atónitos non daba creto ao valor e afouteza coa que loitaban aquelas “amazonas”. No diario de a bordo, frei Gaspar de Carvajal, cronista da expedición, escribe que foron atacados por unha horda de mulleres rabiosas: “Andamos nesa pelexa máis dunha hora, pois non perdían o ánimo, parecendo polo contrario

Mapa da viaxe de Francisco de Orellana.
Antonio Pereira, 1546

Ritual de execución dun inimigo dos tupinambas. Gravado de Theodore de Bry, 1556

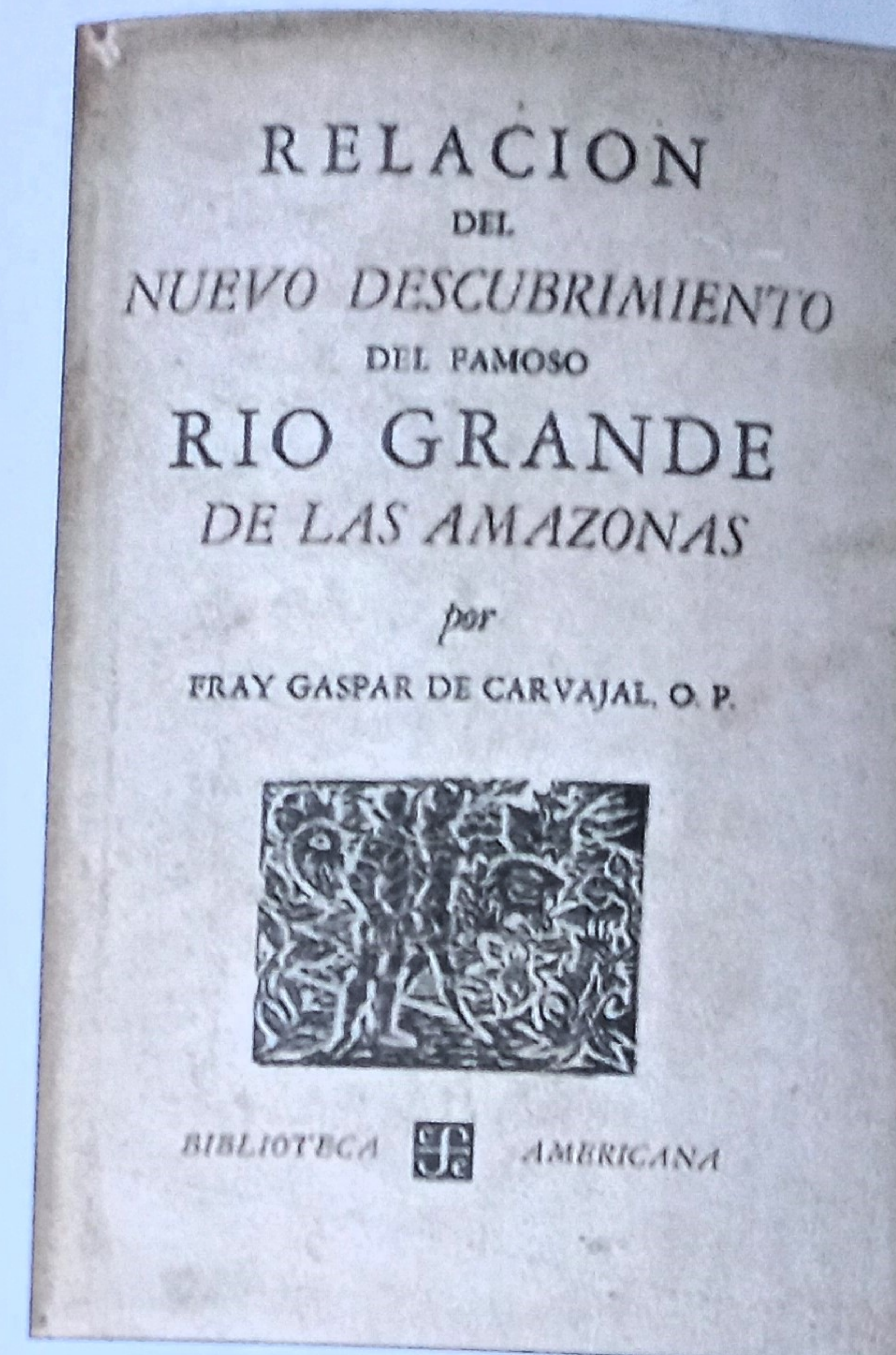

Mapa de Suramérica. A. Trévet, 1575

que o dobraban [...]. Aquelas mulleres eran musculosas e andaban nús enteiramente, tapando apenas o sexo; que con arcos e frechas guerreaban como dez indios". É posible, pois, que aquelas mulleres guerreiras que enfrontaron a Orellana naquel mundo salvaxe cheo de segredos e misterios fosen realmente as *icamiabas*.

A vitoria daquelas indias contra os invasores españois foi narrada ao rei Carlos I, que inspirado nas antigas amazonas da mitoloxía grega, tivo a ben bautizar como Amazonia toda aquela inmensa rexión farturenta de alén mar.

Estas tribos estaban constituídas soamente por mulleres, non había homes nas súas terras. Elas cazaban, pescaban, facían redes, cerámicas, tecidos, enfeites e armas. Construían as súas casas e loitaban cando era preciso, porque estaban instruídas na arte da guerra. Andaban practicamente co corpo espido e tan só tapaban as partes íntimas. Cubrían cunha banda de tea un dos seus

Fray Gaspar de Carvajal

peitos, para empunhar con precisión o arco, que manexaban con destreza. A lingua que falaban era o tupí, unha lingua que posuía un carácter poético, xa que salienta o suxeito como fonte creadora. Nela os tempos dunha acción eran expresados polo substantivo, non polo verbo, inseríndolle certas singularidades, como maneiras de ser, percibir e vivir múltiples experiencias cun chisco de maxia.

Unha vez ao ano as mulleres guerreiras celebraban un ritual sagrado de celebración da vida nunha cerimonia que tiña lugar no Lago Iacy-Uaruá. Algúns homes escollidos das tribos veciñas eran convidados a realizar o chamado *ritual das pedras verdes* nunha das serras que bordean o río Nhamundá. Despois da unión carnal, ao se sentiren grávidas, mergúllanse no lago e retiraban do fondo un barro verde, moldeando un *muiraquitá*, ao que daban formas variadas, sobre todo de ra (símbolo de fertilidade), e despois de endurecido era dado como presente ao seu efémero compañeiro. Ao cabo dos nove meses da preñez, as *icamiabas* ficaban soamente coas meniñas, os meniños eran entregados aos seus pais, que tiñan

a obriga "moral" de procurarles unha nutriz aos cativos. Existen coincidencias entre esas crenzas e a lenda do lago do Espello da Lúa, onde as *icamiabas* procuraban as pedras verdes, pois sabemos que a representación de batracios e peixes, son moi comúns nos *muiraquitás*. Non hai dúbida de que a ra esculpida nas pedras verdes é un símbolo teogónico antigo que figura en varias mitoloxías e está relacionado cun culto lunar, representando sempre unha potencia creadora, a "Grande Nai", en cuxo seo nacen todas as cousas. Por iso é tamén un símbolo da procreación ou da matriz fecundada. Este simbolismo podería explicar por que as *icamiabas* entregaban como presente pedras verdes en forma de ra ou peixe a aqueles que ían ser os pais provisionarios das súas fillas ■